

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی - گرایش خانواده درمانی

مقایسه طرحواره‌های شناختی ناسازگار و باورهای غیر منطقی و
مهارت‌های ارتباطی در نوجوانان پرورشگاهی و نوجوانان غیر پرورشگاهی

استاد راهنما

دکتر آناهیتا خدابخشی کولایی

استاد مشاور

دکتر رسول روشن چسلی

نگارش

نیلوفر باصری صالحی

زمستان ۹۲

تقدیم به :

پدر و مادر دلسوز و مهربانم ،
امیدوارم در تمام عمر قدرشناس هر آنچه بی دریغ
ارزانیم نمودند ، باشم.

تقدیر و تشکر :

بدین وسیله از استاد ارجمند سرکار خانم دکتر آناهیتا خدابخشی گولایی که در سراسر اجرای پژوهش و تدوین پایان نامه از راهنمایی های ایشان بهره بردم، صمیمانه سپاسگزارم. همچنین از استاد بزرگوار جناب آقای دکتر رسول روشن چسلی که رهنمود های ایشان در راستای انجام هرچه بهتر پژوهش بسیار سازنده بوده، کمال تشکر را دارم. در پایان نیز سپاس و قدردانی خالصانه خود را از کلیه دوستان و عزیزانی که در انجام این پژوهش مرا یاری نمودند، ابراز میدارم.

چکیده

مقدمه: هدف این پژوهش مقایسه مولفه‌های طرحواره‌های شناختی ناسازگار، باورهای غیر منطقی و مهارت‌های ارتباطی رادر دو گروه نوجوان پرورشگاهی و نوجوان عادی می باشد.

روش: در این مطالعه علی-مقایسه‌ای ۱۱۶ نوجوان دختر (۵۶ نفر نوجوان پرورشگاهی و ۶۰ نفر نوجوان عادی) بین سنین ۱۲ تا ۱۸ سال به روش نمونه گیری در دسترس برای نوجوانان عادی و روش نمونه گیری هدفمند برای نوجوانان پرورشگاهی انتخاب شدند و پرسشنامه‌های طرحواره‌های ناسازگار اولیه یانگ فرم کوتاه، پرسشنامه باورهای غیر منطقی جونز و آزمون مهارت‌های ارتباطی کوئین دام نسخه تجدید نظر شده را که از اعتبار و پایایی مناسبی برخوردارند تکمیل کردند. سپس داده‌های به دست آمده با روش های آمار توصیفی (میانگین انحراف معیار) و آمار استنباطی (آزمون تحلیل واریانس چند متغیری (MANOVA) و آزمون T مستقل) مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته ها: نتایج پژوهش نشان داد که بین دو گروه در نمره کلی طرحواره‌های ناسازگار اولیه و خرده مقیاس‌های محرومیت هیجانی، رهاشدگی/ بی ثباتی، بی اعتمادی/ بد رفتاری، انزوای اجتماعی/ بیگانگی، نقص/ شرم، شکست، وابستگی/ بیکفایتی، آسیب پذیری نسبت به خود و اطاعت در سطح $p < 0.01$ تفاوت معناداری وجود دارد. به طوری که میانگین نمرات نوجوانان پرورشگاهی بیشتر از نوجوانان عادی بود. در نمره کلی باورهای غیر منطقی و مهارت‌های ارتباطی تفاوت معناداری بین دو گروه مشاهده نشد. تنها در خرده مقیاس قاطعیت در مولفه مهارت‌های ارتباطی تفاوت معنادار بود. جهت تفاوت به گونه ای بود که سطح متغیر در نوجوانان پرورشگاهی بیشتر از نوجوانان عادی بود.

بحث و نتیجه گیری: براساس نتایج به دست آمده فراهم کردن شرایطی مناسب در دوره کودکی جهت ارضای نیازهای اساسی کودکان که ریشه های تحولی طرحواره های ناسازگار هستند از جمله دلبستگی ایمن به خصوص برای کودکان پرورشگاهی که از محیط امن و با ثبات خانواده محرومند، برای رشد بهتر و موفقیت و پیشگیری از مشکلات روانشناختی در کودکان پرورشگاهی پیشنهاد می شود.

کلید واژه ها: طرحواره‌های ناسازگار اولیه، باورهای غیر منطقی، مهارت‌های ارتباطی و نوجوانان

پرورشگاهی.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: مقدمه و کلیات

۲	۱-۱- مقدمه
۵	۱-۲- بیان مسأله
۹	۱-۳- اهمیت و ضرورت پژوهش
۱۰	۱-۴- اهداف پژوهش
۱۰	۱-۴-۱- هدف کلی
۱۰	۱-۴-۲- اهداف اختصاصی (ویژه)
۱۰	۱-۵- فرضیه‌های تحقیق
۱۱	۱-۶- متغیرها و تعاریف نظری و عملیاتی آنها
۱۱	۱-۶-۱- طرحواره‌های شناختی ناسازگار
۱۲	۱-۶-۲- باورهای غیرمنطقی
۱۲	۱-۶-۳- مهارت‌های ارتباطی

فصل دوم: پیشینه تحقیق

۱۴	۲-۱- نوجوانی
۱۵	۲-۱-۱- نظریه پردازان نوجوانی
۱۵	۲-۱-۲- استنلی هال
۱۶	۲-۱-۳- زیگموند فروید

۱۷	۲-۱-۴-آنافرودید
۱۸	۲-۱-۵-اریک اریکسون
۱۸	۲-۱-۶-ژان پیاژه
۱۹	۲-۱-۷-دیدگاه‌های رایج در خصوص نوجوانی
۲۱	۲-۲-اهمیت خانواده
۲۳	۲-۳-انواع خانواده‌های محروم از پدر
۲۵	۲-۴-جنبه‌های مختلف فقدان والدین
۲۷	۲-۵-سن کودک هنگام گسیختن خانواده
۲۹	۲-۶-مشکلات مختلف کودکان بی سرپرست و بدسرپرست
۳۳	۲-۷-مروری بر نظریه‌های مختلف روانشناسی در باب نقش پدر
۳۷	۲-۸-طرحواره
۳۹	۲-۸-۱-ویژگی طرحواره‌ها
۴۱	۲-۸-۲-طرحواره‌های ناسازگار اولیه
۴۲	۲-۸-۳-ویژگی‌های طرحواره‌های ناسازگار اولیه
۴۴	۲-۸-۴-ریشه تحولی طرحواره‌های ناسازگار اولیه
۴۶	۲-۸-۵-حوزه‌های طرحواره‌های ناسازگار اولیه
۵۸	۲-۸-۶-فرایند تداوم طرحواره‌های ناسازگار اولیه
۶۰	۲-۸-۷-ذهنیت‌های طرحواره
۶۱	۲-۹-مهارت‌های ارتباطی
۶۱	۲-۹-۱-مفهوم ارتباط
۶۲	۲-۹-۲-اهمیت ارتباط غیرکلامی
۶۴	۲-۹-۳-مهارت‌های ارتباطی

- ۶۵.....۴-۹-۲-اهمیت مهارت‌های ارتباطی.....
- ۶۶.....۱۰-۲-باورها.....
- ۶۸.....۱-۱۰-۲- باورهای منطقی.....
- ۶۹.....۲-۱۰-۲-باورهای غیر منطقی.....
- ۷۱.....۳-۱۰-۲-انواع باورهای غیر منطقی.....
- ۷۲.....۱۱-۲-بررسی تحقیقات مرتبط با موضوع پژوهش.....

فصل سوم: روش تحقیق

- ۷۷.....۱-۳- نوع پژوهش.....
- ۷۷.....۲-۳- جامعه آماری.....
- ۷۸.....۳-۳- نمونه آماری.....
- ۷۸.....۴-۳- روش نمونه گیری.....
- ۷۸.....۵-۳- ابزارهای اندازه گیری.....
- ۷۹.....۱-۵-۳- پرسشنامه خصوصیات جمعیت شناختی.....
- ۷۹.....۲-۵-۳- فرم کوتاه پرسشنامه طرحواره‌های ناسازگار اولیه.....
- ۸۰.....۳-۵-۳- پرسشنامه باورهای غیر منطقی جونز.....
- ۸۱.....۴-۵-۳- آزمون مهارت‌های ارتباطی کوئین دام نسخه تجدیدنظر شده.....
- ۸۲.....۵-۵-۳- روش اجراء.....
- ۸۲.....۶-۵-۳- روش تجزیه و تحلیل داده ها.....

فصل چهارم: ارائه نتایج و تحلیل یافته ها

- ۸۴.....۱-۴- مقدمه.....

۸۴	۲-۴-آمار توصیفی.....
۸۷	۳-۴-آمار استنباطی.....
۸۸	۱-۳-۴-مقایسه نمرات کلی طرحواره‌های ناسازگار اولیه، باورهای غیرمنطقی و مهارت‌های ارتباطی نوجوانان پرورشگاهی و نوجوانان عادی.....
۹۰	۲-۳-۴-مقایسه ابعاد طرحواره‌های ناسازگار اولیه نوجوانان پرورشگاهی و نوجوانان عادی.....
۹۳	۳-۳-۴-مقایسه ابعاد مهارت‌های ارتباطی نوجوانان پرورشگاهی و نوجوانان عادی.....

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

۹۷	۱-۵-کلیات.....
۹۸	۲-۵-بحث در چارچوب فرضیه‌های پژوهش.....
۹۸	۱-۲-۵-فرضیه شماره یک.....
۱۰۳	۲-۲-۵-فرضیه شماره دو.....
۱۰۳	۳-۲-۵-فرضیه شماره سه.....
۱۰۴	۳-۵-نتیجه گیری.....
۱۰۵	۴-۵-محدودیت ها.....
۱۰۵	۵-۵-پیشنهادها.....
۱۰۵	۱-۵-۵-پیشنهادهای پژوهش.....
۱۰۶	۲-۵-۵-پیشنهادهای کاربردی.....
۱۰۷	منابع و ماخذ.....

پیوست

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۱-۲- انواع کودکان محروم از پدر	۲۴
جدول ۱-۴. اطلاعات دموگرافیک	۸۴
جدول ۲-۴. میانگین و انحراف معیار دو گروه در نمرات کلی طرحواره‌های ناسازگار اولیه، باورهای غیرمنطقی و مهارت‌های ارتباطی به تفکیک گروه	۸۵
جدول ۳-۴. میانگین و انحراف معیار دو گروه در ابعاد طرحواره‌های ناسازگار اولیه به تفکیک گروه	۸۶
جدول ۴-۴. میانگین و انحراف معیار دو گروه در ابعاد مهارت‌های ارتباطی به تفکیک گروه	۸۷
جدول ۵-۴. نتایج آزمون t مستقل جهت مقایسه نمره کلی طرحواره‌های ناسازگار اولیه در دو گروه نوجوانان پرورشگاهی و نوجوانان عادی	۸۸
جدول ۶-۴. نتایج آزمون t مستقل جهت مقایسه نمره کلی باورهای غیرمنطقی در دو گروه نوجوانان پرورشگاهی و نوجوانان عادی	۸۹
جدول ۷-۴. نتایج آزمون t مستقل جهت مقایسه نمره کلی مهارت‌های ارتباطی در دو گروه نوجوانان پرورشگاهی و نوجوانان عادی	۸۹
جدول ۸-۴. نتایج تحلیل واریانس چندمتغیری (مانوا) روی ابعاد طرحواره‌های ناسازگار اولیه دو گروه نوجوانان پرورشگاهی و نوجوانان عادی	۹۱
جدول ۹-۴. نتایج اثرات بین آزمودنی‌ها از لحاظ نمرات ابعاد طرحواره‌های ناسازگار اولیه در دو گروه نوجوانان پرورشگاهی و نوجوانان عادی: تحلیل واریانس یکطرفه در متن مانوا	۹۲
جدول ۱۰-۴. نتایج تحلیل واریانس چندمتغیری (مانوا) روی ابعاد مهارت‌های ارتباطی دو گروه نوجوانان پرورشگاهی و نوجوانان عادی	۹۴
جدول ۱۱-۴. نتایج اثرات بین آزمودنی‌ها از لحاظ نمرات ابعاد مهارت‌های ارتباطی در دو گروه نوجوانان پرورشگاهی و نوجوانان عادی: تحلیل واریانس یکطرفه در متن مانوا	۹۵

فصل اول
مقدمه و کلیات

۱-۱- مقدمه

خانواده چیزی بیش از مجموعه افرادی است که در یک فضای مادی و روانی خاص به سر می‌برند. خانواده یک نظام اجتماعی و طبیعی است که ویژگی‌های خاص خود را دارد. این نظام اجتماعی مجموعه‌ای از قواعد و اصول را ابداع و برای اعضای خود نقش‌های متنوعی تعیین می‌کند. علاوه بر این خانواده از یک ساخت نظام دار قدرت برخوردار است، صورت‌های پیچیده‌ای از پیام‌رسانی‌های آشکار و نهان را بوجود می‌آورد و روش‌های مذاکره و مسئله‌گشایی مفصلی در اختیار دارد که به آن اجازه می‌دهد تا تکالیف مختلفی را با موفقیت به انجام برساند. رابطه اعضای این خرده فرهنگ رابطه‌ی عمیق و چند لایه‌ای است که عمدتاً بر اساس تاریخچه‌ی مشترک، ادراک‌ها و فرض‌های مشترک و درونی شده راجع به جهان، و اهداف مشترک بنا نهاده شده است. در چنین نظامی افراد بوسیله علایق و دل‌بستگی‌های عاطفی نیرومند، دیرپا و متقابل به یکدیگر متصل شده اند (گلدنبرگ^۱؛ ۲۰۰۰؛ ترجمه حسین شاهی، ۱۳۸۹).

یکی از مهمترین مسئولیت‌های خانواده آدم سازی است و به بیان ستیر^۲ شما بزرگسالان آدم ساز هستید، اما بسیاری از انسان‌ها آمادگی انجام این امر خطیر را ندارند.

با توجه به اینکه ایران کشوری جوان می‌باشد مخاطراتی مثل بحران هویت در نوجوانان، افزایش روزافزون بیکاری و سردرگمی در جوانان و عدم استقلال آنها می‌تواند قابل پیش بینی باشد. لذا در این بین غیرطبیعی نیست که به علت مشکلات فوق‌الذکر بنیاد و بنیان خانواده‌ها سست شده و محصولات ناخوشایندی چون خانه‌های کودکان و نوجوانان بی‌سرپرست پدید خواهد آمد. در این مجتمع‌های شبانه روزی کودکان و نوجوانانی وجود دارند که شامل این طبقات می‌شوند: فرزندان که والدین آنها به علل اعتیاد یا قاچاق مواد مخدر زندانی شده‌اند، آنهایی که به علت مشکلات درون خانوادگی یا فوت والدین یا عدم صلاحیت والدین از منزل فرار کرده‌اند (احمدی، ۱۳۸۰) با توجه به اهمیت وجود خانواده در سرپرستی فرزندان، می‌توان انتظار داشت که نوجوانانی که در کنار والدین خود زندگی

1- Goldenberg, I

2- satir

می‌کنند، با نوجوانانی که بنا به دلایل مختلف از خانواده جدا شده‌اند و در مراکز نگهداری از بچه‌های بی‌سرپرست و پرورشگاه‌ها به سر می‌برند در بسیاری از رفتارها و ویژگی‌های شخصیتی تفاوت داشته باشند (نوری و همکاران، ۱۳۷۹).

یکی از نظریه‌هایی که مکانیزم‌های زیربنایی و سخت تحول در پدیدآیی رفتارهای ضد اجتماعی را تبیین می‌کند، نظریه‌ی طرحواره‌های ناسازگار اولیه است (یانگ^۱، ۲۰۰۳). یانگ این مدل را برای تشریح ارتباط والدین- آسیب شناسی ارائه کرده است و اساس نظری آن به برخی مفاهیم و تحقیقات، بر مبنای تئوری دلبستگی قرار دارد و پیشنهاد می‌شود که یک میانجی بالقوه در روابط والدین و بروز آسیب شناسی فرزندان، ایجاد طرحواره‌های ناکارآمد اولیه و یا باورهای هسته‌ای منفی در فرزندان است (شفیلد^۲ و همکاران، ۲۰۰۵).

رشد اجتماعی یکی از جنبه‌های مهم رشد انسان است. ماتسون^۳ بر آن است که مهارت‌های اجتماعی رفتارهایی هستند که بر روابط بین افراد از یک سو و بهداشت روانی آنان و نیز عملکرد مفید و مؤثر در اجتماع از سوی دیگر تأثیر دارد (ماتسون، ۱۹۹۰، نقل از حسین چاری و فداکار، ۱۳۸۴). بر اساس پژوهش‌های انجام شده عواملی نظیر، مهارت‌های اجتماعی (برقراری ارتباط مطلوب، ابراز وجود، همکاری، خودافشایی، خاتمه دادن، گوش دادن، پاداش و تقویت، انعکاس، توضیح دادن و حل مسأله) تعیین و شناسایی ارزش‌های فردی در پیشگیری یا کاهش ابتلاء نوجوانان به انواع ناپهنجاری‌های رفتاری- اجتماعی و اختلالات روانی و شخصیتی نقش مؤثری دارند. (طارمیان، ۱۳۷۰، نقل از یادآوری، ۱۳۸۳).

یکی از نظریه‌های معروف شناختی در زمینه‌ی اختلالات عاطفی، نظریه الیس^۴ است به اعتقاد او رفتارهای ناسازگار تا حد زیادی ناشی از باورهای غیرمنطقی^۵ است که بر آنچه برای خودمان توصیه می‌کنیم اثر می‌گذارد و در نتیجه رفتار ما را کنترل می‌کند (الیس، ۱۹۹۵، نقل از سلیمی و همکاران، ۱۳۸۸).

1- young. I
2- Sheffield
3- Matson
4- Ellis
5- Irrational beliefs

الیس (۱۹۹۵) در مورد مشکلات رفتاری و روانی معتقد است که بسیاری از ناراحتی‌های مردم و زندگی عاطفی نامنظم آن‌ها ریشه در انواع عقاید غیرمنطقی و غیرواقعی در مورد خود و جهان پیرامون آنها دارد. از نظر او مشکلات روانی نتیجه‌ی شناخت‌های نادرست افراد است چرا که عواطف محصول شناخت است؛ و پیامدهای فراوانی که از تفکرات غیرمنطقی ناشی می‌شوند علل اساسی مهم‌ترین اختلال‌های هیجانی به شمار می‌روند (سلیمی و همکاران، ۱۳۸۸).

در این پژوهش سه متغیر طرحواره‌های شناختی ناسازگار و باورهای غیرمنطقی و مهارت‌های ارتباطی را در نوجوانان پرورشگاهی و غیرپرورشگاهی مقایسه گردید.

۱-۲- بیان مسأله:

کودکان بی سرپرست، کودکان زیر ۱۸ سال هستند که بنا به دلایلی به طور دایم یا موقت از وجود سرپرستی مؤثر و با صلاحیت محرومند، این کودکان در خانه کودک و نوجوان پذیرش شده، به صورت شبانه‌روزی بر اساس تفکیک سن و جنس تا فراهم آمدن زمینه انتقال موقت یا دائم به خانواده و جامعه مورد مراقبت و پرورش قرار می‌گیرند. طبق گزارش سازمان بهزیستی کشور، در سال ۱۳۹۱ سازمان بهزیستی کشور بیش از ۲۱ هزار کودک بدسرپرست و بی‌سرپرست را تحت پوشش قرار داد که بر اساس آخرین آمار اعلام شده حدود ۹۵۰۰ نفر از این کودکان در خانواده‌های جایگزین زندگی می‌کنند که ممکن است از بستگان درجه یک بچه‌ها باشند یا با آنها هیچ نسبتی نداشته باشند. با تکیه بر همین آمارها، کمتر از ۱۵ درصد کودکان خانواده بزرگ بهزیستی کشور کاملاً یتیم هستند، اما ۸۵ تا ۹۰ درصد آنها بدسرپرست به حساب می‌آیند. این آمار یعنی تقریباً حدود ۲۰۰۰ کودک یتیم می‌باشند که دائماً به آنها اضافه می‌شود، از طرفی به سرعت به خانواده‌ها سپرده می‌شوند و کودکان بی‌سرپرست تازه‌ای جایشان را می‌گیرند، شمار رسمی کودکان بی‌سرپرست در سال ۱۳۹۲ به حدود ۲۲ هزار نفر رسیده است.

کودکان و نوجوانان پرورشگاهی با مشکلات بسیاری مثل: فقر، اختلالات دلبستگی، کمبود مهارت‌های اجتماعی و مشکلات سلامت روانی مواجه می‌شوند. این نوجوانان به دلایل گوناگونی در معرض خطر بالا برای مشکلات رشد هیجانی و رفتاری هستند. از بین این دلایل مرگ والدین، کودکان را در برابر خطرات جسمی و روانی آسیب‌پذیر و مستعد می‌کند (ابراهیم^۱ و همکاران، ۲۰۱۲).

به علت مشکلات ساختاری خانواده و از هم پاشیدن آن و از جهت اینکه فرزندان این مجتمع‌ها نوعاً از طفولیت طعم زندگی را لمس نکرده و همواره در تنش و کشمکش و بی‌مهری، در محیط‌های مملو از ترس و وحشت و بعضاً ناخواسته متولد شده و ادامه زندگی داده‌اند مشکلاتی برای آنها وجود

1- Ibrahim, A et al

آمده است. بدین ترتیب این فرزندان دچار مشکلاتی از جمله صرع^۱، اختلالات تبدیلی^۲، زمینه‌های اضطرابی^۳ و واکنش‌های نوروتیک^۴ شده اند. از جمله مشکلات دیگری که در این فرزندان نسبت به نرم جامعه بیشتر است می‌توان به این موارد اشاره کرد: شب ادراری^۵، ناخن جویدن، پرخاشگری^۶، دروغ‌گویی^۷، بی‌قراری^۸، انزوا^۹، کم‌رویی^{۱۰}، احساس بی‌ارزشی، عزت‌نفس پایین^{۱۱}، احساس حقارت^{۱۲}، کاهش قدرت تصمیم‌گیری، آشفتگی فکر، شیشه شکستن، حالت‌های سادیستی و مازوخیستی، هراس^{۱۳}، افسردگی^{۱۴}، مشکلات تحصیلی، بیش‌فعالی همراه با کمبود توجه^{۱۵}، تکانه‌ای بودن، اقدام به خودکشی، رگه‌هایی از اختلال شخصیت خودشکن، رگه‌هایی از اختلال شخصیت منفعل مهاجم و حتی اختلالات سلوک^{۱۶}، اختلال پارانوئیدی و نیز اختلالات جنسی، اعتیاد به مواد استنشاقی مثل بنزین و حتی آشغال خوری نیز دیده شده است (صدیق، ۱۳۸۴).

نوری و همکاران (۱۳۷۹) در پژوهش خود به مقایسه سبک اسنادی نوجوانان پرورشگاهی و غیرپرورشگاهی پرداختند نتایج این تحقیق هشدار می‌دهد به مسئولان برای نظارت بر وضعیت نوجوانان بی‌سرپرست و همچنین هشدار می‌دهد به خانواده‌ها برای آگاهی از تأثیر آنان بر روی فرزندانشان است. یافته‌های این تحقیق نشان داد که نوجوانان بی‌سرپرست در مقایسه با نوجوانان دارای سرپرست در مقیاس سبک اسناد بیرونی تر عمل می‌کنند.

نتایج پژوهش قنبری (۱۳۹۰) نشان داد که تفاوت معناداری بین کودکان پرورشگاهی و عادی در مؤلفه‌های خودآگاهی، خودشکوفایی، همدلی، شادکامی، حل مسأله، خوشبینی، انعطاف‌پذیری و

-
- 1- Epilepsy
 - 2- Conversion disorder
 - 3- Anxiety
 - 4- Neurotic
 - 5- Night urinary
 - 6- Aggression
 - 7- Laying
 - 8- Agitation
 - 9- Seclusion
 - 10- Timidity
 - 11- Low self esteem
 - 12- Inferiority
 - 13- Panic
 - 14- Depression
 - 15- ADHD
 - 16- conduct disorder

مسئولیت پذیری به عنوان مؤلفه‌های هوش هیجانی وجود دارد. به گونه‌ای که کودکان عادی به طور معناداری از هوش هیجانی بالاتری نسبت به کودکان پرورشگاهی برخوردارند و روابط عاطفی بهتری را نسبت به کودکان پرورشگاهی تجربه می‌کنند و نگرش مثبت تری به زندگی نسبت به کودکان پرورشگاهی دارند.

ابراهیم و همکاران (۲۰۱۲) در پژوهش خود به این یافته دست یافتند که طرحواره‌های ناسازگار در بین پرورشگاهیان مخصوصاً دختران به میزان بالایی شایع است. به طوری که ۴۷ درصد پرورشگاهیان دارای طرحواره‌های ناسازگار هستند. (بدون در نظر گرفتن مدت زمان اقامت این کودکان در پرورشگاه).

نظریه طرحواره که توسط یانگ و همکاران^۱ پیشنهاد شد یکی از راه‌های ممکن برای توضیح ارتباط تجارب کودکی، خلق و خوی مادرزادی و پیامدهای روانی اجتماعی یا منطق شخصی^۲ در بزرگسالی است (یانگ و همکاران، ۲۰۰۳).

نظریه یانگ تجارب منفی دوران کودکی^۳ را به عنوان مشخصه اصلی در رشد طرحواره‌های ناسازگار اولیه پیشنهاد می‌کنند. بر اساس یانگ و همکاران، تجارب منفی دوران کودکی از طریق قطع تکمیل نیازهای هسته‌ای هیجانی، در رشد طبیعی و نرمال مزاحمت ایجاد می‌کند (ابراهیم و همکاران، ۲۰۱۲). تخریب احساس امنیت، قوت یا وابستگی یک کودک می‌تواند در تشکیل طرحواره‌های ناسازگار اولیه سهم داشته باشند که متعاقب آن بر شیوه‌ای که فرد جهان را ادراک و تجربه می‌کند و بر فرایندهای درونی مثل هیجان‌ها، افکار و خاطره‌ها اثر می‌گذارد (جسینسکی^۴، ۲۰۱۰).

نظریه عقلانی-عاطفی-رفتاری^۵ آلبرت الیس^۶ یکی از نظریه‌های شناختی است. این نظریه انواع باورهای غیرمنطقی را به عنوان عامل اصلی مشکلات انسان‌ها معرفی می‌کند. فلدمن^۷ ۱۹۸۷ معتقد

1- Youngs et al

2- Person- logical

3- Negative childhood experiences (NCE)

4- Jesinoski, Ms

5- Rational – Emotive – Behavioral Theory

6- Albert Ellis

7- Feldman

است ایس بسیاری از ناراحتی‌های مردم و زندگی عاطفی نامنظم آنها را ناشی از انواع عقاید و باورهای غیرمنطقی و غیرواقعی در مورد جهان پیرامون آنها می‌داند (معمدین و عبادی، ۱۳۸۵). به نظر الیوت و گرشام^۱ مهارت‌های اجتماعی و ارتباطی یکی از مهمترین پیامدهای فرایند آموزش یا تعلیم و تربیت است (حسین چاری و فداکار، ۱۳۸۴).

نهادهای اجتماعی و عملکرد آنها عامل مؤثری در فرایند رشد اجتماعی و نحوه بر عهده گرفتن نقش‌های حال و آینده هر فرد است. تأثیر این نهادها به تدریج و طی سنین و مراحل مختلف اعمال می‌شوند (لطف آبادی، ۱۳۶۹؛ به نقل از حسین چاری و فداکار، ۱۳۸۴).

خانواده بنیادی ترین نهاد برای رشد مهارت‌های اجتماعی و ارتباطی کودکان و نوجوانان است. با توجه به اینکه نوجوانان پرورشگاهی از داشتن این نهاد بنیادی محروم بوده اند در این تحقیق به مقایسه نوجوانان پرورشگاهی و غیر پرورشگاهی در مفاهیم زیر پرداخته شد و سوال های زیر برای تحقیق مطرح شده است:

- آیا طرحواره‌های شناختی ناسازگار در نوجوانان پرورشگاهی بیشتر از نوجوانان غیرپرورشگاهی است؟
- آیا باورهای غیرمنطقی در نوجوانان پرورشگاهی بیشتر از نوجوانان غیرپرورشگاهی است؟
- آیا مهارت‌های ارتباطی در نوجوانان پرورشگاهی کمتر از نوجوانان غیرپرورشگاهی است؟

۱-۳- اهمیت و ضرورت پژوهش

جنبه‌ی نظری:

تحقیقات در حوزه کودکان و نوجوان پرورشگاهی بسیار اندک است و تحقیقات بدست آمده در این زمینه در ایران قدیمی بودند. با توجه به تحول سریع جامعه از نظر فرهنگی، اقتصادی و سیاسی و غیره نیاز است تا پژوهش‌ها در حوزه کودکان و نوجوانان پرورشگاهی به روز گردد تا اطلاعات جدیدی از وضعیت سلامت روانی و نیازهای این افراد بدست آوریم. همچنین تحقیقاتی که تاکنون انجام شده است به مقایسه متغیرهای پژوهش حاضر نپرداخته اند.

جنبه عملی:

با توجه به اهمیت و نقش خانواده در رشد روانی، اجتماعی و جسمانی کودکان، کودکانی که از این موهبت محرومند قشری آسیب‌پذیر هستند که باید مورد توجه قرار گیرند. یکی از مهمترین مسائل مربوط به این افراد ترخیص و ورود آنها به اجتماع است در صورت غفلت و بی توجهی به این قشر ورود این افراد به جامعه باعث افزایش آسیب‌های اجتماعی و کاهش بهداشت روانی- اجتماعی می‌گردد. در نتیجه چه بهتر که متخصصان حوزه‌های سلامت روان و روان‌شناسی برای پیشگیری از مشکلات مربوط به این کودکان و فراهم آوردن پیشنهادهای برای ساختن محیطی غنی برای این کودکان و رفع کمبودهای آنها تحقیقات را گسترش دهند. تحقیق در زمینه‌ی نیازها، نقاط قوت و ضعف، توانایی‌ها و استعدادها، شناسایی موانع پیش روی این افراد و آسیب‌های احتمالی ناشی از محرومیت از خانواده می‌تواند منبع خوبی باشد برای مسئولین مرتبط با امور کودکان بی سرپرست، در جهت بهینه سازی محیط این کودکان و ترخیص موفق آنها برای ورود به اجتماع. همچنین کاربرد مؤلفه‌های روانشناختی مؤثر در رشد و نمو روانشناختی کودکان بدسرپرست می‌تواند به روانشناسان کودک، مشاوران و مددکاران اجتماعی در حیطة کمک رسانی به آنها در مراکز شبانه روزی و مؤسسات وابسته به سازمان بهزیستی کشور مؤثر واقع شود.

۱-۴-اهداف پژوهش:

۱-۴-۱-هدف کلی

تعیین تفاوت طرحواره‌های شناختی ناسازگار و باورهای غیرمنطقی و مهارت‌های ارتباطی در نوجوانان پرورشگاهی و غیر پرورشگاهی.

۱-۴-۲-اهداف اختصاصی (ویژه)

در این تحقیق دو هدف اختصاصی را دنبال شد:

- تعیین تفاوت در زیر مقیاس های طرحواره‌های شناختی ناسازگار نوجوانان پرورشگاهی و غیرپرورشگاهی.

- تعیین تفاوت در زیر مقیاس های مهارت‌های ارتباطی نوجوانان در پرورشگاهی و غیرپرورشگاهی.

۱-۵-فرضیه‌های تحقیق

با توجه به اهداف تحقیق، فرضیه‌های تحقیق به شرح زیر بودند:

۱- طرحواره‌های شناختی ناسازگار و خرده مقیاس های آن در نوجوانان پرورشگاهی در مقایسه با نوجوانان غیرپرورشگاهی بیشتر است.

۲- باورهای غیرمنطقی در نوجوانان پرورشگاهی در مقایسه با نوجوانان غیرپرورشگاهی بیشتر است.

۳- مهارت‌های ارتباطی و خرده مقیاس هاس آن در نوجوانان پرورشگاهی در مقایسه با نوجوانان غیرپرورشگاهی کمتر است.